

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВОЖАТИХ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ В США

У статті представлено американський досвід організації оздоровлення та відпочинку дітей в умовах функціонування літніх дитячих таборів. Сучасний американський табір розглядається як важлива складова системи безперервної освіти, де дитина може не лише укріпити своє здоров'я, але й збагатити свої знання. Аналізуються шляхи пошуку та відбору педагогічних кадрів для американських таборів, які повинні зводити до мінімуму зарахування на роботу недобросовісного вожатого. Представлено зміст навчання на визначених етапах та вимоги до особистості вожатого.

Ключові слова: оздоровлення, відпочинок, табір, вожатий.

Постановка проблеми. Важливим завданням сьогодення є формування повноцінної особистості, розвинутої фізично, інтелектуально та духовно, здатної стати необхідною рушійною силою змін у суспільстві. Вирішенню зазначених завдань сприяє широка мережа дитячих закладів оздоровлення та відпочинку – справжніх осередків дозвілля у системі позашкільної освіти та виховної роботи. Для покращення такої роботи важливим є врахування зарубіжного досвіду щодо оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків в умовах функціонування дитячих закладів, зокрема досвіду американських таборів.

Дослідження різних напрямів діяльності дитячих таборів США стали предметом зацікавленості вітчизняних та зарубіжних дослідників. Так, зокрема предметом дисертаційного дослідження О.П. Торговкіної є діяльність дитячих заміських таборів у системі безперервної освіти в США. Проблема підбору та навчання персоналу для таборів США розглянута в науковій розвідці С.С. Кузьміна. Історичним аспектам оздоровчої роботи з дітьми в Америці та Західній Європі присвячене дослідження В.М. Горбинко. Аналіз досвіду літніх дитячих закладів в Англії, США, Німеччині, Швейцарії, Греції, Болгарії, Угорщині, Росії представлено в дисертаційному дослідженні М.О. Наказного.

Вивчення та узагальнення американського досвіду щодо оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків в умовах функціонування дитячих закладів сприяє виявленню вагомих ідей, які можна творчо запроваджувати в діяльності сучасних вітчизняних дитячих оздоровчих закладів, є актуальними і тому заслуговує на більшу увагу. Саме це й визначило мету написання статті.

Табірний рух Америки зародився більше 140 років тому. У статті "Світова історія масових "дитячих таборів"" В.М. Горбинко дослідила історію виникнення та розвитку організаційних форм оздоровчої роботи з дітьми в Америці та Західній Європі починаючи з середини XIX століття. Перший табір, організацію якого було офіційно зареєстровано, виник у 1861 році в Сполучених Штатах Америки (штат Коннектикут, місто Вашингтон). У 1885 році Молодіжна християнська організація (YMCA) організувала табір біля Ньюбурга (штат Нью-Йорк), табір функціонує до сьогодні. Заклад є самим старим – з постійно діючих у США таборів. Усі табори, що були засновані працювали виключно з хлопчиками. Перший незалежний табір для дівчаток відкрила Глен Бернард в Онтаріо (Канада) тільки у 1922 році. У 1900 році в Чикаго вперше відкривають табір для дітей-інвалідів [1].

Дослідження В.М. Горбинко свідчить про те, що табір, який можна побачити зараз має глибоке історичне коріння. Зародження заміських таборів США було багато в чому визначене природним бажанням людей проводити частину вільного часу далеко від промислових міст, з користю для свого здоров'я [6].

Сьогодні налічується близько 12 тисяч дитячих таборів у США, з різною тривалістю змін, різними джерелами фінансування, різної форми власності (державні й недержавні, комерційні й некомерційні), різними педагогічними програмами [4].

В авангарді табірної справи в США стоїть Американська асоціація таборів (ААТ). ААТ – це приватна некомерційна освітня організація, членами якої є директори таборів, адміністративні працівники, офісні працівники, бізнесмени, студенти, пенсіонери, волонтери та інші особи, пов'язані з організацією і проведенням відпочинку і оздоровлення дітей. ААТ єдина організація, яка проводить акредитацію таборів усіх типів, займається освітніми програмами, видає свій журнал на допомогу таборам, книги для працівників таборів, співпрацює з ученими, бізнесменами, пропагує і вирішує актуальні питання на урядовому рівні [2].

Найбільш поширеними типами таборів є: традиційні, релігійні, окремо для хлопчиків і дівчаток, скаутські, для фізично або розумово-відсталіх дітей і дорослих, для дітей, що вимагають особливих умов

за медичними показниками, табори з денним перебуванням дітей, табори, що працюють за спеціалізованими програмами.

Як правило, табори розташовуються в приміській або сільській місцевості, але обов'язково в природній зоні із спеціальним обладнанням для табору. Табори з денним перебуванням дітей можуть розташовуватися в паркових зонах.

Сьогодні табір у США це важлива складова системи безперервної освіти, де дитина може не лише укріпити своє здоров'я, але й збагатити свої знання, зрозуміти демократичні принципи життя групи, використовувати різнопланові ситуації для самовираження та самореалізації [6].

Літні дитячі табори США розкривають оптимальні можливості особистості у сфері оздоровлення та відпочинку, охоплюють інтелектуальну, емоційно-вольову і фізичну сфери життя дітей [5].

Перспективні підходи до проблем оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків в умовах функціонування дитячого закладу забезпечують численні цільові програми, в яких пріоритетним є збільшення кількісного складу дітей і підлітків, охоплених організованими формами оздоровлення та відпочинку.

Методологічним підґрунтям літнього оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків за кордоном є взаємозбагачення ідеями різних філософських концепцій і постійне накопичення досвіду з питань літнього оздоровлення, що, у цілому, формує уявлення про систему соціальних стосунків між людьми та дружніх відносин між народами [5].

Більшість таборів США прагнуть визначити власну педагогічну стратегію, яка відображає загальнонаціональну стратегію освіти і виховання дітей і підлітків. Заміський оздоровчий табір США реалізує програму *outdoor education* (навчання поза стінами школи, навчання на природі) [6].

В педагогічних програмах американських таборів враховуються всі сучасні тенденції розвитку суспільства та сучасні потреби дітей. Традиційно в таборах проводяться різноманітні заходи на природі: походи, плавання, спортивні та рухливі ігри, заняття прикладним мистецтвом і живописом, природоохоронними, екологічними справами. Найбільш поширені види діяльності: навчання скелелазінню, спуск по прямовисній стіні, походи, катання на гірських велосипедах, сноубордінг, дослідження печер. Великою популярністю у дітей користуються водні види спорту. Створена міцна матеріальна база для занять більш ніж 30-ма видами спорту [2].

Оздоровча спрямованість дитячих заміських таборів, гармонійно поєднується з елементами навчально-виховної діяльності, сприяє зміцненню не лише фізичного стану дітей, але і їх духовно-етичному розвитку, додає роботі заміських таборів системнішого та ціліснішого характеру, підвищує її педагогічний потенціал [6].

Атмосфера товариства та взаєморозуміння, властива літнім дитячим таборах США, створює сприятливі умови для прояву творчої активності дітей та підлітків. Наявність різних видів діяльності, можливість їх вільного вибору і складання індивідуальної програми в поєднанні з чітким визначенням кількості обов'язкових занять і графіку їх відвідування створюють вдалу комбінацію індивідуального підходу зі строгою дисципліною навчально-виховного процесу в колективі [6].

За літній період до роботи в таборах залучається близько 1 500 000 дорослих. Це вожаті, адміністрація, методисти, керівники програм і гуртків, обслуговуючий персонал, медичні працівники та працівники харчоблоків [2].

Дитячі заміські табори США значну увагу відводять питанням підготовки педагогічних кадрів, особливо загальному стилю педагогічного керівництва з боку вожатих і вихователів [6].

Консультанти Американської асоціації таборів Арманд і Беверлі Болл, автори книжки "Основи табірної менеджменту", продемонстрували модель підбору та навчання персоналу, яка є характерною для багатьох американських таборів. Пошук кадрів для таборів США здійснюється різними шляхами, серед них:

- за допомогою тих, хто вже працював у таборі;
- через коледжі та університети;
- через дітей, які раніше відпочивали в таборі;
- за допомогою членства в спонсорській організації (залучення волонтерів організацій, які спонсорує ця організація);
- через організації, що дозволяють підібрати міжнародний персонал табору;
- через громадські організації.

У США існує ціла система проведення інтерв'ю, анкетування та аналізу зібраних резюме. Навчання персоналу є однією з провідних функцій директора табору. Тому він повинен добре володіти знаннями з педагогіки, психології, соціології, управління, а також володіти певними навичками акторської майстерності.

Підбір співробітників починається з перевірки письмових рекомендацій та заяв. Заява має відповідати зразку, визначеному директором табору. Важливою є інформація про освіту, попередню діяльність претендентів, досвід табірної роботи, вміння та навички. Ретельно вивчаються питання

здоров'я та здорового способу життя у претендента. Оцінюється зрілість думки, щирість, відвертість і дружелюбність.

Другий етап роботи з бажаючими працювати – співбесіда, під час якої з'ясовуються головні питання:

- інтелектуальна кваліфікація та схильності;
- мотиваційні характеристики;
- особисті сильні сторони та обмеження;
- знання та досвід [4].

Третім етапом є навчання співробітників, які С.С. Кузмін розбиває на три категорії:

1. Орієнтація – період від моменту підписання співробітником контракту до прибуття в табір – письмова інформація, що пересилається поштою про особливості табору, програму, рекомендації тощо.

2. Передтабірна підготовка – інтенсивний період навчання до приїзду дітей. Його мета – розвиток компетенції виконання роботи, а також об'єднання особистостей в робочий колектив для здійснення мети та завдань табору. Співробітникам необхідно познайомитися один з одним, внести корективи до своїх програм, якщо вони не відповідають цілям табору [4]. Питання, заплановані для обговорення, заздалегідь продумані та призначені відповідальні за проведення. Теми умовно розподілені по блоках. Наприклад:

Блок "Здоров'я та безпека": це питання безпеки в таборі, діяльності вожатих в екстремальних випадках, ознайомлення з системою медичного огляду дітей і роботою медпункту, системою охорони тощо.

Блок "Змістова робота": специфіка змін, зміст програм, вікові особливості дітей, режим дня, загальнотабірні заходи, робота гуртків, походи, змагання та ін. Приділяється увага ознайомленню педагогічного складу з можливими проблемами дітей і шляхами допомоги. Значна увага спрямована на різні конфліктні ситуації.

Блок "Питання організаційного періоду": зустріч дітей, форми знайомства, спілкування з батьками тощо.

Блок "Адміністративні питання": знайомство з приміщеннями табору (офіс адміністрації, приміщення для гуртків, бібліотека, камера схову, їдальня, пральня, душові тощо), транспорт табору, обладнання, інвентар, поштові відправлення, телефон, інші поточні питання, пов'язані зі специфікою кожного табору.

Під час навчання проводяться екскурсії по табору, рольові ігри, тренінги, організується перегляд відеозаписів попередніх змін. Адміністрація розповідає про історію створення табору, як розроблялися і розвивалися програми. Запрошуються фахівці з установ охорони здоров'я, вищих навчальних закладів, які можуть більш професійно пояснити необхідні позиції [2].

3. Сезон роботи в таборі – проведення контрольних конференцій, щоденне вирішення проблем, наради з персоналом, що містять навчання співробітників у процесі роботи.

Отже, ці методики демонструють специфіку відбору кадрів для американських таборів, вони ґрунтуються на таких цінностях табірної життя як спільне проживання дітей, розваги та відпочинок [4].

Вожатий американського табору не може бути молодшим 18 років. Як правило, відповідає за невелику групу дітей (5-10 осіб на одного вожатого залежно від віку дітей), які проживають в одному будиночку, де розташована й кімната цього вожатого. Він також відповідає за виконання розпорядку дня, за всі організаційні моменти: підйом, прибирання, харчування, відбій тощо.

Вожатий повинен володіти організаторськими здібностями, почуттям гумору, бути енергійним і, звичайно, мати бажання працювати з дітьми. Перед вожатими стоїть завдання допомогти кожній дитині знайти захоплююче заняття, знайти друга, згуртувати довірений йому тимчасовий дитячий колектив. Інколи вожатий одночасно є і керівником однієї з програм, наприклад, спортивної.

Не дивлячись на певний дефіцит кадрів вожатих, при прийомі на роботу вироблені досить жорсткі вимоги, розроблена ціла система дій директора табору, яка повинна зводити до мінімуму зарахування на роботу недоброчесного вожатого, який би погано ставився до дітей [3].

Висновки. Таким чином, сучасний американський табір має глибоке історичне коріння. В авангарді табірної руху в США стоїть Американська асоціація таборів. Функціонують різні типи таборів, з різною тривалістю змін, різними джерелами фінансування, різної форми власності різними педагогічними програмами. Сьогодні літні дитячі табори США це важлива складова системи безперервної освіти, розкривають оптимальні можливості особистості у сфері оздоровлення та відпочинку. Американські табори працюють над удосконаленням педагогічних програм, в яких враховуються всі сучасні тенденції розвитку суспільства та сучасні потреби дітей.

Значна увага приділяється питанням підготовки педагогічних кадрів. Навчання персоналу є однією з провідних функцій директора табору, який повинен добре володіти знаннями з педагогіки, психології, соціології, управління та певними навичками акторської майстерності. Методики відбору кадрів для американських таборів ґрунтуються на таких цінностях табірної життя як спільне проживання дітей, розваги та відпочинок.

Ми вважаємо, що американський досвід є простим і зрозумілим. Його аналіз, осмислення та належна оцінка сприятимуть розвитку різнопланових підходів до вирішення проблем у галузі літнього оздоровлення та відпочинку дітей в Україні.

Використані джерела

1. Горбинко В.М. Світова історія масових "дитячих таборів" / В.М. Горбинко // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : зб. наук. пр. Вип. 12 / Нац. пед. у-т ім. М.П. Драгоманова. Ін-т соціології, психології та управління ; [редкол.: З соціол. наук: Євтух В.Б. та ін.; З психол. наук: Булах І.С. та ін. ; З пед. наук: Андерсоне Рудіте та ін.; З менеджменту: Бех В.П. та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С. 268 – 277.
2. Из истории лагерного движения в США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: studopedia.org/6-56222.html. – Назва з екрану.
3. История детских летних лагерей Америки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mybestcamp.ru/usa-america-ff6.html>. – Назва з екрану.
4. Кузьмин С.С. Организационно-педагогические условия обеспечения процесса подготовки кадров учреждений отдыха и оздоровления детей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Кузьмин С.С. – Ульяновск, 2004. – 205 с.
5. Наказний М.О. Теорія і практика проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Наказний М. О. – К., 2011. – 42 с.
6. Торговкина О.П. Теоретические основы и опыт решения педагогических проблем в детских загородных лагерях США: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Теория и история педагогики" / Торговкина О.П. – М., 1999. – 20 с.

Filonenko O.

SPECIFICS OF CAMP COUNSELORS PREPARATION FOR THE ARRANGEMENT OF CHILDREN'S SUMMER REHABILITATION AND RECREATION IN THE USA

An important task today is the formation of a complete personality, who is developed physically, intellectually and spiritually, who is able to become a necessary driving force of society changes. To solve these problems a wide network of children establishments for recreation and rest – real focuses of leisure in the system of extracurricular training and educational work – is being developed. To improve these kinds of work an important moment is consideration of foreign experience in the field of recreation and rest of children and teens in conditions of functioning of children establishments, in particular the experience of American camps.

Modern American camp has deep historical roots. The number of children camps in the USA is nearly 12 thousands today. The American Association of camps is at the forefront of camp movement in the USA. Different types of camps are functioning: with different length of alteration, different financial sources, different ownership, different pedagogical programs.

A camp in the USA today is an important part of the system of continuous education, where children can strengthen their health, enrich their knowledge, understand democratic principles of group life, use diverse situations for self-expression and self-fulfillment.

Summer children camps in the USA open optimal opportunities for personality in the recreation and rest, comprise intellectual, emotional and volitional, physical spheres of children's lives.

Pedagogical programs are being constantly improved in the American camps and consider all the modern trends of society development and modern needs of children.

Children country camps in the USA pay much attention to the questions of training of pedagogical personnel. Training of personnel is one of the leading functions of a camp director, who must have knowledge on pedagogics, psychology, sociology, management, and also have some acting skills. Developed system of actions of a camp director must minimize hiring unscrupulous camp counselor, who has a bad attitude to children.

Personnel selection methods for American camps are based on such values of camp life as cohabitation of children, entertainment and rest.

Key words: recreation, rest, camp, camp counselor.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.